

Prevratni karakter građanskih protesta u Srbiji

Prorežimski kritičari građanskih protesta u Srbiji najčešće pribegavaju oceni da su ti protesti lišeni bilo kakvog pozitivnog programa u kojem bi bio naznačen način rešavanja bilo kojeg od aktuelnih društvenih problema.

Foto: Medija centar

Međutim, takvim pristupom, pomenuti kritičari iskazuju potpuno nerazumevanje same suštine postojećih masovnih demonstracija, jer one nisu primarno usmerene protiv ovog ili onog represivnog čina vlasti, protiv ove ili one drastično negativne društvene tendencije: protiv tesne sprege političara i mafijaških struktura zbog koje dolazi do enormnog osiromašanja ogromnog dela stanovništva koje se u borbi za puko preživljavanje okreće ka ostacima hrane u kontejnerima, prosjačenju i narodnim kuhinjama; protiv do sada, u civilizovanim zemljama neviđenog razgranavanja korupcije i partoklijentizma u sve društvene pore; protiv egzodusa mladih; protiv preplavljenosti akademskih ustanova plagijatima, kupljenim diplomama i mediokritetima; protiv strahovlade i prostačke bahatosti lokalnih šerifa za koje su čast i čoveštvo srednjovekovni pojmovi itd.

Pobunjeno građanstvo je, u toku procesa socijalnog učenja, shvatilo da je borba protiv ovih i sličnih pojava Sizifov posao, ukoliko se insistira samo na promeni vlasti unutar istog formalno-institucionalnog ambijenta. Jer je upravo ovaj ambijent fundamentalni izvor srljanja Srbije u tamni ambis.

Stoga se borba demonstranata i postojeće vlasti može označiti pre svega kao borba onih koji su za uspostavljanje novog, autentičnog parlamentarnog sistema koji će svojim mehanizmima ograničavati samovolju svake vlasti, i onih kojima postojeći

kvaziparlamentarni sistem služi samo kao dekorativno sredstvo da svojoj manipulativnoj despotskoj dominaciji daju privid demokratske vladavine.

Verovatno je najsazetiju i najtačniju definiciju cilja narastajućeg masovnog bunta u Srbiji dao mladi protestant iz Kragujevca: „Ni Vučić ni Nikolić ni Tadić, već zakoni“. On se time opredelio za sistem vladavine prava u kojem niko ne može da se uzdiže iznad ustava i iznad depersonalizovanih i univerzalizovanih pravila izvedenih iz njegovog normativnog dela.

Naravno, pošto moderni zakoni ne saopštavaju upravljačima šta treba da čine već samo ono što ne smeju da čine, oni njima ostavljaju slobodni manevarski prostor za vođenje politike, ali je taj prostor strogo oivičen takvim zakonima čije je kršenje kažnjivo. Stoga vladavina zakona biva pretpostavljena vladavini bilo kog pojedinca, pa makar taj pojedinac bio najbolji čovek.

Rečju, pobunjeni građani se ne opredeljuju između alternativnih stranačkih programa usmerenih na rešavanje akutnih društveno-ekonomskih problema, jer su svesni da je uslov bez kojega se gotovo nijedan od tih problema ne može rešiti – ustanovljenje korenito novog ustavno-pravnog okvira, što za sobom povlači i definisanje novog načina izbora članova Ustavnog suda, Visokog saveta sudstva, REM-a i slično.

Time oni poručuju vlasti da se njeni pokušaji da zastrašivanjem pretvore građane u puke pasivne podanike, u izvršioce njene arbitrarne volje, njoj vraćaju kao „bumerang“, jer sada ona strepi od nosilaca narodnog suvereniteta. Kako je to govorio Tomas Džeferson, jedan od tvoraca Američke deklaracije o nezavisnosti i jedan od očeva utemeljivača Amerike kao liberalno ustrojene države: „Kada ljudi strahuju od vlasti, u pitanju je diktatura, kada vlast strahuje od naroda, radi se o slobodi.“

Ovakvim usmerenjem svoje pobune, građani Srbije uverljivo demantuju tezu da su oni „nebeski, izabrani narod“ (koja realno ne važi ni za jedan narod na svetu), ali i tezu da su oni primitivan narod, sklon veličanju nedodirljivog vođe, narod čijoj su tradiciji imanentni isključivo autoritarni i totalitarni oblici vladavine.

Još u Kraljevini Srbiji, njeni građani su prihvatili ustav koji je u svojim bitnim tačkama bio liberalan, dok ga je kralj Petar I Karađorđević – Oslobodilac u još većoj meri liberalizovao, oslanjajući se pri tome na čuveni Milov spis O slobodi koji je lično preveo.

Svojim priklanjanjem sistemu vladavine prava, pobunjeni građani Srbije pokazuju se, posle određenog prekida, kao dostojni nastavljači slavne ustavnopravne tradicije Srbije. Oni ispoljavaju svoju zrelost sloganom da više ničijim slatkorečivim obećanjima ne veruju. Stoga novi ustav treba da bude njihovo vlastito delo.

Drugim rečima, posle pada sadašnjeg autokratskog sistema u kojem je slobodan samo Jedan, treba se založiti za raspisivanje izbora za Ustavotvornu skupštinu u kojoj bi predstavnici građana doneli novi ustav ili predlog ustava, koji bi onda svoju punosnažnost dobio na referendumu na kojem pravo učešća imaju svi punoletni

građani. Posle donošenja takvog ustava, Ustavotvorna skupština bi se raspustila, kako bi se raspisali višepartijski izbori po novousvojenim procedurama.

Takav ustav građani ne bi doživljavali kao nešto što im je spolja nametnuto, već kao nešto što je izraz njihove slobodno izražene volje, što bi za posledicu imalo rast patriotskog odnosa prema najvišem pravnom aktu zemlje. Konstitucionalna lojalnost neprinudnog tipa može se očekivati samo ako građani shvataju ustavno-pravni poredak kao svoje postignuće u sklopu vlastite nacionalne istorije i tradicije.

Samo one stranke koje budu podržale ideju sazivanja ustavotvorne skupštine posvedočiće svoju istinsku spremnost da rade na radikalnoj zameni načela jedinstva vlasti, tj. apsolutne dominacije izvršne vlasti nad drugim dvema granama vlasti, načelom stvarne podele vlasti, jer samo tako Srbija će moći postati prosperitetna zajednica slobodnih, ravnopravnih i ponosnih građana.

U opozicionom Sporazumu sa narodom nejasno je ko će i na koji način postaviti prelaznu vladu eksperata, pošto oni sami sebe ne mogu imenovati.

Međutim, i određene antirežimski nastrojene snage i ličnosti ispoljile su distanciran odnos prema sadašnjim građanskim protestima, obrazlažući takav svoj odnos stavom da su to protesti pristalica građanske opcije koja je anacionalno orijentisana, te otuda ima ravnodušan stav prema sudbini Kosova.

Pošto lično poznajem ne mali broj zastupnika takvog stava, istaći ću bez ikakvih rezervi da su to osobe koje izuzetno uvažavam zbog njihove privrženosti visokim moralnim načelima, patriotskim osećanjima i demokratskim principima. Kao liberal po uverenju, smatram da je njihovo neprikosnoveno pravo da javno iznose svoja mišljenja.

Ovde ću samo pokušati da ukratko ukažem na konfuziju u vezi sa pojmom građanske opcije kojoj su doprineli sami poklonici toga pojma i da naznačim svoje viđenje ideološke strukture učesnika protesta i onih koji ih podržavaju.

Građanska opcija nije samorazumljiv pojam, kao što to misle njegovi autori. Ako se ona interpretira samo kao jedna od ideološko-političkih orijentacija, onda ona sužava pojam građanina, jer polazi od pretpostavke da druge, njoj suprotstavljene opcije, nisu građanske po svome karakteru.

Ali to je nezasnovano stanovište, ako se ima u vidu da su danas u svim parlamentarnim zemljama, pošto u njima postoji univerzalno pravo glasa, svi njihovi punoletni državljani – građani koji imaju neotuđivo pravo da se opredeljuju između stranaka različitih orijentacija: desnih, levih, centrumaških, rojalističkih, republikanskih, zelenih itd.

U pomenutim zemljama legalne su sve opcije osim onih koje bi se zalagale za nasilno rušenje principa na kojima počiva višestranačje. Teza po kojoj stranke desne orijentacije nemaju građanski predznak je *contradictio in adjecto*, isto kao i teza da partije koje imaju predznak radničke nisu građanske.

Pojam građanska opcija ima smisla samo ako on podrazumeva opredeljivanje za građansku državu, ali, strogo gledano, toj i takvoj državi primeren je ne etno-kulturni već državno-teritorijalni pojam nacije. Taj pojam se najčešće izražava kovanicom država-nacija, čime se nastoji reći da je u građanskoj državi na delu izjednačavanje državljanstva i nacionalnosti.

Pošto je teritorija jedna od suštinskih odredbi građanske države onda je dužnost svih njenih građana da brinu o njenom teritorijalnom integritetu. U slučaju spora u vezi sa težnjom za otcepljenjem nekog dela teritorije takve države, on se razrešava na referendumu na nivou države kao celine, jer takva država nije vlasništvo bilo koje etničke grupacije, pa ni one najveće, već svih njenih građana.

Što se tiče političke orijentacije učesnika u građanskim protestima ima sigurnih znakova da ona nije, ni kad je reč o bitnim problemima, jednoznačna, a zašto bi i bila? Ne može se osporiti patriotski odnos Marka Jakšića prema problemu rešavanja kosovskog pitanja, a on je lično pozvao na okupljanje ljudi u Kosovskoj Mitrovici u znak podrške građanskim protestima u Beogradu i drugim mestima u Srbiji.

Ne treba zaboraviti da je posle toga, na šetnji u Gračanici glavni transparent bio onaj na kojem je pisalo „Ibar nije granica“. Koliko mi je poznato i Đorđe Vukadinović, koji je u više navrata optuživao sadašnju vlast za kukavičko ponašanje u vezi sa Kosovom, podržava građanske proteste, kao i mnogi autori koji pišu tekstove za sajt NSPM čiji je on urednik.

I napokon i ja lično, kao zagovornik Srbije kao liberalno ustrojene građanska države, nisam ni za predaju Kosova ni za njegovu podelu, što ne znači da sam za ratnu opciju, već za tzv. zamrznuti konflikt.

Uostalom, sasvim je izvesno da će najgore rešenje za Kosovo proizaći iz Vučićeve „strategije“. Zato je i zbog Kosova neophodno urgentno stvaranje širokog, idejno raznolikog fronta otpora sistemu od kojeg nijedan drugi ne može biti gori.

Iako nikada nisam nosio kapu, ja ovako gologlav skidam kapu svima onima koji svojim uspravnim hodom teže da usprave Srbiju i načine od nje zemlju kojom ćemo se moći ponositi.

Autor je direktor Međunarodne filozofske škole Felix Romuliana